

# דבר י שיה

## ממרון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

### פשט על התורה

"הבה נתחכמה לו" (א, ט)

וברש"י, ורבותינו דרשו נתחכם למושיעין של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא אבל הוא מביא על אומה אחת. וצ"ב מדוע חשיב טביעת המצרים בים סוף למבול. וי"ל דבאמת כשנהפך הים ליבשה נהיה מציאות של יבשה ממש וכשבאו המצרים לתוכו והמים חזרו ושטפום היה זה כמו מבול על היבשה. וכן מדוייק בקרא דתהלים (ס"ו ו') הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל, ורישא דקרא קאי אקריעת ים סוף ובזה כתיב הפך ים ליבשה דהיינו שנהיה כמו יבשה ממש, וסיפא דקרא קאי אירדן שעברו בזמן יהושע [וזהו דכתיב בנהר דהיינו נהר הירדן] ובזה לא כתיב שנהפך ליבשה והיינו דשם לא היה חשיב למציאות של יבשה ורק נבקע ועברוהו ברגל, משא"כ בקר"ס היה נחשב כמציאות של יבשה ממש.

"ותקח צפרה צר ותכרת וגו'" (ד, כה)

בע"ז כ"ז א' פריך מינה למ"ד דאשה פסולה למול ומשני קרי ב' ותכרת דאמרה לאינש אחרינא ועבד. וקשה איזה אינש אחרינא ישראל הי' שם במלון בדרך (דגוי פסול למול דדרשי' המל ימול) והרי כל ישראל היו במצרים וא' מהן לא הי' יכול לצאת משם (כמ"ש במכילתא יתרו) וע"כ שבנה גרשום שהי' אז בן ג' שנים כדאי' בילקוט הוא מל ואולי מכאן למד הרמב"ם ברפ"ב ממילה שקטן כשר למול שלא נודע מקורו.

(טעמא דקרא)

### דרש על התורה

"ויבקש המיתו" (ה, כד)

באו אף וחימה ובלעוהו עד רגליו (נדרים ל"ב א') וי"א אוריאל המלאך (מדרש אגדה) וי"א גבריאל בא לשרפו (זוה"ק לך צ"ג ב') וי"א השטן (מדרש ויושע) [ובת"י איתא מלאך המות]. וי"א למשה וי"א לתינוק (נדרים שם). וי"א שניהם. (ע' זוהר לך לך דף צ"ג ע"ב ופקודי דף ע"ב ובנצוצי אורות).]

(למכסה עתיק)

### על ההפטרה

"הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל" (ישעיה כו, ו)

ובשבת קמ"ה ב' אלו ת"ח שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה. וצריך ביאור מאי משמע דמיירי בת"ח וגם מנ"ל דשבבבל. ונראה ע"פ המבואר במפרשים (עי' רבנו בחיי ר"פ ויחי ב' ויקרבו ימי ישראל ושאר המפ') דיעקב נקרא ע"ש המון העם וישראל ע"ש התלמידי חכמים וכן מבואר בחז"ל עי' ב"מ ל"ג ב' בית יעקב אלו ע"ה ובמכילתא דרשו כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגד לבני ישראל אלו האנשים, וגם כאן הכונה כן, ישרש יעקב אלו המון העם, יציץ ופרח ישראל אלו הת"ח ופרשה זו קאי על בניי הבאים מצרימה כמ"ש המפרשים, וידוע בחז"ל דגלות מצרים הוא סימן לגליות וא"כ זה סימן לת"ח שבבבל ושבגליות שיעשו ציצין ופרחים לתורה.

(טעמא דקרא)

### שו"ת בעניני הפרשה

ש. בפ"ג פכ"ב "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים" ויל"ע דהרי שמלות של גוים אין ללבוש משום שיש בלבישת בגדיהם איסור כדכתיב "בחוקותיהם לא תלכו", ובכלל זה שלא ללבוש מלבושיהם וכמבו' בירוד"ד סי' קע"ח.

ת. יש במדרש שבזכות כמה דברים נגאלו אבותינו ממצרים ואחד מהם הוא שלא שינו את לבושם ולפ"ז קשה מה עשו עם שמלות של המצרים, וי"ל שלקחו מהן ולא לבשו כמות שהן אלא שינו אותן ואח"כ לבשו. ולפ"ז אתי שפיר. (חידושי הגר"ח)

ש. "ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו", צ"ב מה היתה התביעה על משה רבנו הרי הי' עסוק במצוה לבשר גאולת ישראל והעוסק במצוה פטור מן המצוה.

ת. עי' נדרים ל"א ע"ב. [תניא ר"י בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו כשנתרשל מן המילה שנאמר ויפגשהו ה' ויבקש המיתו ע"ש]. (אשיחה)

גליון זה יוצא לע"נ  
הגאון האדיר הרב ר'  
חיים ב"ר אברהם יוסף  
קרייזוורטה זצלה"ה  
נלב"ע ט"ז טבת תשס"ב

### דבר העורך

בפרשת השבוע נאמר "לך ואספת את זקני ישראל" (ג, ט"ז). ובספר 'דרך שיחה' מובא שאמר רבינו שליט"א, שלכאורה יש לחקור אם הראשונים גדולים מאד ואנו כדקיימי קיימא, או דילמא אנן קטנים והראשונים הם כדקיימי קיימא [כעין ספק הגמ' במסכת יומא (דף כ"ג ע"ב) לענין שפיכות דמים וטהרת כלים], אמנם מהא דאף כחמורים רגילים אין אנו, אלא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר (כדאיתא בשבת ק"ב, ב'), בע"כ שהם כדקיימא קיימא ואנן קטנים. והוסיף ששמע מהג"ר שמואל גריינימן זצ"ל שפ"א שאל הג"ר אלחנן ווסרמן צ"ל את הח"ח על מה שהגר"ח מוולאז'ין זצ"ל אמר על הגר"א שהוא כהרשב"א או כהרמב"ן, איך יתכן בדור כזה אדם כזה? וענהו הח"ח: שאלת שאלה טובה, ואענה לך תשובה טובה. יש ירידה כל הזמן בכל דור ודור, ולפעמים הירידה כל כך גדולה שמוכרחים לעוצרה, וה' שלח את הגר"א לעצרה!

בברכת שבת שלום  
יצחק זלצמן

להנצחות בגליון לע"נ לרפואה ולהצלחה ניתן לפנות: 057-3145900

### השמות במשנת גדולי התורה

נאמר בזה"ק ששמות בני האדם וצירופי שמותיו, גורמים לו לטובה או לרעה, ואמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שדברים אלו הם מסודות התורה. ולגבי אותם "מקובלים" המחשבים את שמות החתן והכלה לגימטריות במספר גדול וקטן, אמר מרן שליט"א שאין אנו יודעים לחשב חשבונות אלו, ורק בעלי רוח הקודש יכולים לחשב זאת.

ידועה דעת מרן הגר"ח שליט"א שאין לקרוא לבנים ולבנות בשמות החדשים, שלא היו מקובלים בדורות קודמים. בספר 'שמות בארץ' כותב מרן שליט"א כך: "על השמות החדשים שלא היו מעולם והמשוגעים המציאו, עיין בראשית רבה (פרשת לז, ז) שהראשונים ע"י שהיו מכירים את יחוסיהם והיו משתמשים ברוח הקודש, היו מוציאים לשם המאורע. אבל אנו שאין אנו מכירים את יחוסינו ואין משתמשים ברוח הקודש, אנו מוציאים לשם אבותינו". הגר"ח כתב בחריפות: "והנה שמות שהמשוגעים המציאו, יש לבטלם לגמרי". שאלו את הגר"ח מהו ההבדל בין השמות המודרניים, מכל השמות של האמוראים שנקראו בארמית, ונשות ישראל בכל הדורות נקראו בשמות באידיש, ומה ההבדל בין אידיש לעברית? וזאת ועוד, שהגמרא (יומא יא, ב) אומרת ששמותיהם של רוב היהודים בחז"ל הם משמות גויים, ורק על שמו של רשע מצאנו בגמרא (יומא לח, ב) שאין ראוי לקרוא על שמו? והשיב מרן שליט"א: "שמות שמצאנו שכתוב בגמרא, שהתנאים והאמוראים נקראו בהם, אפשר לקוראם. אבל להוציא שמות חדשים, כמו שיש היום, זה לא ראוי". ועדיין דעתם של השואלים לא היתה נוחה מהענין והצביעו על כך שבדורות התנאים והאמוראים התחדשו כל הזמן שמות חדשים ובאשכנז קראו תמיד בשמות חדשים, לפי השפה המדוברת, ובארצות המזרח קראו היהודים לילדיהם בשמות מקומיים. ועל כך השיב מרן שליט"א: "מה שמצינו בדורות הקודמים שקראו מדעת עצמם, כנראה היה להם סיבות שקראו, ועל זה אין קושיה. אבל מה שבזמנינו קוראים שמות מדעת עצמם, אין לה ראוי לעשות. חז"ל אומרים לקרוא על שם אבותינו, ומה שהם קראו שמות אחרים, היתה להם סיבה אחרת. אבל סתם להמציא שמות, זה לא היה אף פעם ותמיד היה טעם לזה. כל השמות היו מאבותינו או מאבות אבותיהם, אבל לא מהגויים. היו שמות שהתחלפו מהגויים, אבל חלילה להמציא שמות".

לאחרונה נכנסתי אל הגר"ח שליט"א עם ידידי הר"צ קופמן, ששאל את מרן שליט"א, בשם משפחה מסורתית שהסתפקו האם לקרוא לבנם בשם אורי, עידו או גיא. על השם אורי אמר מרן שליט"א שהוא שם מצוין, המופיע בתורה, וכך השם עידו הוא שמו של עידו הנביא, וניתן לקרוא אורי או עידו. ועל השם גיא אמר: "גיא אינו שם"...

ת"ח בעל תשובה נקרא בשם אלירן ואמר לו מרן הסטייפלר זצ"ל: "וכי איזה שם זה?! ומכאן ואילך שמך יהיה אלחנן אליהו", והסביר הגר"ח שליט"א שאביו רצה שיהיו לו שמות הדומים לשמו הקודם, ואמנם אם מחליפים שם, ניתן להחליף גם לשם שאינו דומה לשם הקודם.

אמר הגר"ח שליט"א שלא שמענו שקוראים בשמות כמו יהלום, שמיר וברקת, ואין לשנות ממנהג אבותינו. אך השם מרגלית הוא שם באידיש, פעריל, שהיה שם מקובל אצל נשות גדולי הדורות, ותרגמוהו ללשון הקודש למרגלית. על שמות הדס, ורד ושושנה כתב מרן שליט"א שאסתר נקראה בשם הדסה, וכמו כן ישנו מדרש בשם "מדרש שושנה" (מהספרים החיצוניים) וכמדומה שהראשונים ציטטו ממדרש זה, אך הוסיף מרן שליט"א שאינו יודע מנין המציאו לקרוא לאנשים בשמות עצים, שמצינו שמות על שם פרחים, ולא על שמות עצים. לפני כשבועיים שאלתיו על השמות תמר, אפרת, נדב, עוזא ושבתאי ואישרם כשמות טובים, המופיעים בתנ"ך ובקדמונים. ואמר ש'שבת' כותבים ללא האות א'. ולא המליץ לקרוא בשמות מוריה, תהילה, שריאל, שירה.

אמר מרן שליט"א שמנהג ישראל לקרוא לבנים שמות המלאכים, כרפאל, מיכאל, גבריאל ואוריאל. וציטט מדברי החיד"א שרבים מגדולי ישראל נקראו בשם עזריאל, למרות שהוא שם מלאך מכת השרפים. והראה רבינו שאחד מבעלי התוספות נקרא בשם עזריאל.

שאלו את מרן הגר"ח שליט"א האם ישנו ענין לזכר נשמת הנפטר או הנפטרת, שיראו לצאצאיהם על שמם בשם דומה, כמו שיקראו לבן "צבי" ע"ש הסבתא, שקראו לה "צביה", או דן ע"ש הסבתא "דינה", ו"ברוך" ע"ש הסבתא "ברכה". כתשובה (כמובא בס' 'שמות בארץ') סיפר ע"כ הגר"ח שליט"א, שכשנפטר מרן החזו"א אמר אבי מרן הקה"י זצוק"ל לאחותי לקרוא לבת שנולדה לה בשם אלישבע, כיון שיש בשם זה אותיות של "אברהם ישעיהו", ולמרות שאין זה שמו של החזון איש, אך יש בכך רמז לשמו. על השם 'רחל' שמעתי ממרן שליט"א שהוא שם טוב, שהרי כך נקראת אשת רבי עקיבא ובתו של האמורא שמואל. וכן שמעתי ממרן שליט"א שהשמות איילה, נועה, תמר וחגית הינם שמות טובים. (ועל השם חגית המליץ לקרוא לבת שנולדה בחג הסוכות).

אמרתי פעם להגר"ח שליט"א שהגרש"ש קרליץ זצ"ל אמר שלא כדאי להעניק לילדים שמות באידיש, משום שהעיד שבבתי הדין נתקלים בבעיות הלכתיות רבות בכתיבת שמות אלו בגיטין. אך מרן שליט"א אמר לי שלא שמענו שהקפידו בדבר וניתן לקרוא בשמות באידיש.

כיצד כותבים את סוף השמות שהגיעו מאידיש? שאלתי את מרן הגר"ח שליט"א על אחת ששמה פרומה, נקראת בשם זה על שם סבתא-רבה, שנקראה בשם "פרומא" ואילו היא כותבת את שמה באות ה'. והשיב שאת כל השמות באידיש רושמים בסוף באות א', ושצריך לכתוב בכתובת "פרומא".

מי מחליט על השם, האב או האם? - הגר"ח שליט"א הזכיר את דברי הרמב"ן (בראשית לח, ה) שכתב שיש אומרים שדרך הדורות הראשונים היה שהאב קורא את שם בנו הבכור והאם קוראת את שם הבן השני. ואולם מרן שליט"א כתב לי שלמנהגנו, האשה זוכה בשם הראשון מפני צער הלידה שלה, והבעל קורא את השם השני. ואמנם כתב הגר"ח שליט"א (בס' שמות בארץ) שכשהאב מתנגד ומתעקש שלא לקרוא בשם שהאשה בחרה, יתכן שיכול הוא "להטיל וטר" על השם שהיא רוצה בו. והוסיף הגר"ח שכאשר קראו לבנו בשם ללא רשות האב, יכול האב לשנות את השם כרצונו, ואולם כאשר מלו את הבן בלא ידיעתו וחמיו קרא שם שלא כרצון האב, אמר הגר"ח שהעולם אמרו שכשהאב לא נמצא בברית, יכול אחר לקבוע לבן שם (ראה בראשית לח, ה, וברמב"ן שם). ואמר רבינו שליט"א שכאשר ישנו דין ודברים בין הבעל לאשה על השם, שיקראו בשני השמות...

מרן החזון איש זצוק"ל ייעץ שלא לתת לילדים שמות שאינם מקובלים, כדי שלא יתביישו, וסיפר מרן הקהילות יעקב זצוק"ל על יהודי שפעל בדרך משובשת ולא נכונה, כשקרא לבניו בכוונה בשמות לא מקובלים, כמו טרייטל, טודרס וחאלוונה, כדי שיתביישו בשם ועל ידי כך לא יהיו בעלי גאווה...

(נערך ע"י ידידי הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א)